

UWAGI ANALITYCZNE

Ludność według okresu zamieszkiwania

Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002 wykazały, że większość ludności województwa nie zmienia swego miejsca zamieszkania. Z danych wynika, że ponad 1179,8 tys. osób, tj. prawie 54,1% ludności mieszka w swej miejscowości od urodzenia i nie opuszczało jej na okres dłuższy niż rok.

Ludność mobilna (960,8 tys.) stanowiła 44,1% ogółu mieszkańców województwa. Ponad ¼ ludności mobilnej (260,9 tys.) przybyła do miejscowości aktualnego zamieszkania w latach 1989-2002, pozostałe osoby (699,9 tys.) zmieniły miejsce zamieszkania przed 1989 r.

Dla prawie 98% ludności przybyłej w latach 1989-2002 poprzednim miejscem zamieszkania było inne miejsce w kraju, a tylko dla ponad 2% zagranicą. Zdecydowanie dominowały więc – co jest zrozumiałe – migracje wewnętrzne.

Tabl. 1. Ludność według okresu zamieszkiwania, miejsca zamieszkania i płci

Płeć Miasta, wieś	Ogółem ^{a)}	Zamieszkała od urodzenia		Przybyła do miejsca aktualnego zamieszkania			
	w tys.	w % ogółem	w 1988 r. i wcześniej	w latach 1989-2002			w tys.
				razem	w tym z		
					kraju	zagranicą	
O g ó ł e m	2179,9	1179,8	54,1	699,9	260,9	254,5	6,4
Mężczyźni	1061,7	606,3	57,1	311,8	124,0	120,9	3,1
Kobiety	1118,2	573,5	51,3	388,1	136,9	133,6	3,3
Miasta	1484,8	763,3	51,4	518,8	167,0	161,7	5,3
Mężczyźni	711,2	385,0	54,1	229,9	78,5	75,9	2,6
Kobiety	773,6	378,3	48,9	288,9	88,5	85,8	2,7
Wieś	695,1	416,5	59,9	181,1	93,9	92,8	1,1
Mężczyźni	350,5	221,3	63,1	81,9	45,5	45,0	0,5
Kobiety	344,6	195,2	56,7	99,1	48,4	47,8	0,6

a) W dalszym podziale nie uwzględniono osób o nieustalonym okresie zamieszkiwania.

Większą zasiedziałością charakteryzują się mieszkańcy wsi – 59,9% ludności wiejskiej stwierdziło, że mieszka od urodzenia; w miastach – 51,4% mieszkańców.

Odsetek osób zamieszkałych od urodzenia w ogólnej liczbie ludności jest wyraźnie uzależniony od wieku; najwyższy odnotowano dla osób w wieku 0-4 lata (92,8%), dla kolejnych grup wieku systematycznie maleje, osiągając najniższą wartość dla osób powyżej 75 roku życia (13,8%). W młodszych grupach wieku przeważa więc ludność zamieszkała od urodzenia, w grupie osób w wieku 45 lat i więcej już ponad połowa osób to ludność napływowa.

Zaobserwowano znaczne zróżnicowanie zasiedziałości w przekroju regionalnym. Największy odsetek ludności zamieszkałej od urodzenia odnotowano w powiatach: kościerskim (65,8%), kartuskim (65,1%) i chojnickim (63,6%), najmniejszy zaś w Sopocie (35,1%).

Migracje wewnętrzne ludności w latach 1989-2002

W okresie międzypisowym 11,7% ludności województwa, 254,5 tys. osób zmieniło miejsce zamieszkania, tj. przybyło lub powróciło (po nieobecności trwającej rok lub dłużej) do miejscowości aktualnego zamieszkania z innego miejsca w kraju na pobyt stały lub czasowy.

Analizując dane o liczbie migrantów w poszczególnych latach, obserwuje się wzrost migracji pod koniec okresu 1989-2002. Najwięcej osób (33,3 tys.) zmieniło miejsce zamieszkania w 2001 r. Jest to konsekwencja metodologii zastosowanej w spisie – badano ostatnią migrację osoby, zatem ostatnia zmiana miejsca zamieszkania mogła „przysłonić” migracje z lat wcześniejszych, tym samym zostały one pominięte w badaniu.

W migracjach wewnętrznych przeważał kierunek z miasta do miasta; najmniej osób przenosiło się ze wsi na inne tereny wiejskie. Saldo migracji dotyczące przemieszczeń między terenami miejskimi i wiejskimi jest dodatnie dla miast.

Tabl. 2. Migracje wewnętrzne w latach 1989-2002 według kierunków miasto-wieś i płci

Płeć	Napływ migracyjny ^{a)}								
	ogółem			do miast			na wieś		
	ogółem	z miast	ze wsi	razem	z miast	ze wsi	razem	z miast	ze wsi
W tysiącach									
O g ó ł e m	254,5	160,8	88,5	161,7	106,1	52,0	92,8	54,7	36,5
Mężczyźni	120,9	77,4	40,9	75,9	50,3	23,9	45,0	27,1	17,0
Kobiety	133,6	83,4	47,6	85,8	55,8	28,1	47,8	27,6	19,4
W odsetkach									
O g ó ł e m	100,0	63,2	34,8	63,5	41,7	20,4	36,5	21,5	14,3
Mężczyźni	100,0	64,0	33,9	62,8	41,6	19,8	37,2	22,4	14,1
Kobiety	100,0	62,4	35,6	64,2	41,8	21,1	35,8	20,7	14,5

a) Bez migracji z nieustalonego miejsca zamieszkania.

Znaczne zróżnicowanie udziału poszczególnych kierunków migracji w ogólnej liczbie migracji zaobserwowano przy rozpatrywaniu migracji wewnątrzwojewódzkich i międzywojewódzkich.

Największy – co do wartości bezwzględnej – napływ i odpływ ludności zaobserwowano w województwie mazowieckim, (co wynika z faktu, że jest to największe województwo pod względem liczby ludności), natomiast najbardziej mobilni są mieszkańcy województwa pomorskiego. Wśród ogółu ludności województwa prawie 12% to osoby przybyłe w latach 1989-2002. Największy odsetek ludności napływowej zaobserwowano w powiatach: gdańskim (19,7%), wejherowskim (18,8%) i w m. Sopot (16,6%). Najmniej mobilni są mieszkańcy Gdańska (7,6%), powiatu bytowskiego (9,6%), kościerskiego (9,9%) i chojnickiego (10,1%).

Wśród migracji wewnętrznych jakie miały miejsce w latach 1989-2002 zdecydowanie przeważały migracje wewnątrzwojewódzkie (184,5 tys.), które stanowiły 72,5% wszystkich migracji wewnętrznych (migracje spoza województwa stanowiły 25,5%).

Tabl. 3. Struktura migracji międzywojewódzkich i wewnątrzwojewódzkich w napływie ludności w latach 1989-2002 według obecnego miejsca zamieszkania i płci

Płeć Miasta, wieś	Napływ migracyjny			
	ogółem	z innego województwa	z tego samego województwa	z nieustalonego miejsca zamieszkania
	w odsetkach			
O g ó ł e m	100,0	25,5	72,5	2,0
Mężczyźni	100,0	25,1	72,8	2,1
Kobiety	100,0	25,8	72,2	2,0
Miasta	100,0	32,7	65,1	2,2
Mężczyźni	100,0	32,2	65,5	2,3
Kobiety	100,0	33,1	64,7	2,2
Wieś	100,0	12,9	85,4	1,7
Mężczyźni	100,0	13,1	85,0	1,9
Kobiety	100,0	12,8	85,6	1,6

Wśród migracji wewnątrzwojewódzkich przeważają przemieszczenia na niezbyt dużą odległość, tj. w ramach tej samej lub do sąsiedniej gminy i stanowią one 37,0% przemieszczeń. Kolejne przemieszczenia – ponad 33% zmian miejsca zamieszkania – łączą się ze zmianą podregionu, ale w ramach tego samego województwa.

W skali całego województwa pomorskiego w migracji wewnątrzwojewódzkiej dominował kierunek z miast do miast (35,7%). Kierunek z miast na wieś przekroczył nieznacznie 26%, zaś najmniejszy ruch migracyjny odnotowano w kierunku ze wsi na wieś (16,8%).

W ruchu międzywojewódzkim największe – co do wartości bezwzględnej – napływy ludności odnotowano dla miasta Gdańsk i Gdyni oraz powiatów: wejherowskiego, gdańskiego i starogardzkiego; największe odpływy także dla miasta Gdańsk i Gdyni oraz powiatów: wejherowskiego, starogardzkiego i słupskiego.

Największy (co do wartości bezwzględnej) „przepływ ludności” do województwa pomorskiego odnotowano z województwa warmińsko-mazurskiego 14,1 tys. osób, z czego ponad połowa to przepływ między miastami. Dość znaczny był także „przepływ” z województwa kujawsko-pomorskiego (11,7 tys.) i zachodniopomorskiego (8,9 tys.). Z analizy poprzedniego i obecnego miejsca zamieszkania wynika, że są to najczęściej województwa sąsiadujące z województwem pomorskim.

Struktura demograficzno-społeczna migrantów

Wiek i płeć

Wśród ludności napływowej przeważały kobiety, stanowiły one ponad 52% wszystkich migrujących osób.

Spośród osób, które migrowały w latach 1989-2002, zdecydowana większość (188,0 tys., czyli 73,9%) jest obecnie w wieku produkcyjnym. Najwięcej jest osób w wieku 25-29 lat, przy czym najlicniejsza jest grupa kobiet w wieku 25-29 lat (21,7 tys.), a wśród mężczyzn grupa w wieku 30-34 lata (17,2 tys.).

Bardzo ważna jest analiza wieku osób w momencie migracji. Z danych wynika, że najczęściej migrowały osoby (zarówno wśród kobiet jak i mężczyzn) w wieku 20-29 lat. Zmiana miejsca zamieszkania w tym właśnie wieku ma zapewne związek z zakładaniem rodziny, edukacją czy rozpoczęciem pracy. Miejsce zamieszkania zmieniają często całe rodziny, stąd dosyć liczna jest grupa migrujących dzieci w wieku 0-9 lat.

Stan cywilny prawny

Analiza danych o stanie cywilnym prawnym osób przybyłych w latach 1989-2002 jest ograniczona do analizy stanu cywilnego w momencie spisu, ponieważ w spisie nie badano stanu cywilnego w momencie migracji.

Najlicniejszą grupą wśród ludności przybyłej, będącej obecnie w wieku 15 lat i więcej, są osoby o stanie cywilnym żonaty/zamężna (139,1 tys.) i stanowią one 65,0% wszystkich migrantów. Drugą co do liczności grupą są kawalerowie i panny (27,0%). Więcej kawalerów i panien odnotowano wśród osób przybyłych do miast, niż osiedlających się na wsi. Natomiast wśród osób, które przybyły na wieś zdecydowanie przeważają małżonkowie (prawie 73%).

Tabl. 4. Struktura ludności w wieku 15 lat i więcej przybyłej w latach 1989-2002 z innego miejsca w kraju według stanu cywilnego prawnego

Stan cywilny prawny	Ludność przybyła		
	ogółem	do miast	na wieś
	w odsetkach		
O g ó l e m	100,0	100,0	100,0
Kawalerowie, panny	27,0	30,6	20,3
Żonaci, zamężne	65,0	60,8	72,9
Wdowcy, wdowy	3,9	4,3	3,2
Rozwiedzeni, rozwiedzione	3,8	4,0	3,4
Separowani, separowane	0,1	0,1	0,1
Nieustalony	0,2	0,2	0,1

Poziom wykształcenia

Podobnie jak w przypadku stanu cywilnego, dane o poziomie wykształcenia ludności przybyłej można analizować jedynie według stanu w momencie spisu (nie zebrano danych o poziomie wykształcenia w momencie migracji).

Tabl. 5. Struktura ludności w wieku 13 lat i więcej przybyłej w latach 1989-2002 z innego miejsca w kraju według poziomu wykształcenia

Poziom wykształcenia	Ludność przybyła		
	ogółem	do miast	na wieś
	w odsetkach		
O g ó ł e m	100,0	100,0	100,0
Wyższe	18,4	22,6	10,7
Policealne	3,8	4,4	2,7
Średnie	32,4	35,7	26,3
Zasadnicze zawodowe	23,0	17,8	32,7
Podstawowe ukończone	19,2	16,5	24,2
Podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego	2,4	2,0	3,1
Nieustalone	0,7	0,9	0,3

Wśród ludności przybyłej do miejscowości aktualnego zamieszkania w latach 1989-2002 prawie 1/3 stanowiły osoby z wykształceniem średnim (z przewagą średniego zawodowego), w następnej kolejności osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (23,0%), podstawowym (19,2%) i wyższym (18,4%).

Ludność z wykształceniem wyższym jest bardziej mobilna, jej udział wśród osób przybyłych jest wyższy niż wśród ogółu ludności. Stosunkowo duży jest także odsetek osób z wykształceniem wyższym wśród ludności przybyłej do miast; ponad 62% ludności przybyłej do miast posiada wykształcenie co najmniej średnie, zaś wśród przybyłych na wieś – ponad 39%.

Najwyższy odsetek ludności przybyłej posiadającej wykształcenie wyższe w stosunku do ogółu ludności z wykształceniem wyższym odnotowano w województwie pomorskim (około 21%).

Główne źródło utrzymania

Większość osób przybyłych podobnie jak większość ludności ogółem utrzymywała się z dochodów z pracy. Jednakże w związku z faktem, że zdecydowana większość ludności mobilnej była w wieku produkcyjnym, odsetek ludności utrzymującej się z dochodów z pracy był w tej grupie wyższy (75,1%) niż wśród ludności ogółem (62,9%).

Wśród ludności przybyłej utrzymującej się z dochodów z pracy 191,0 tys. osób (57,1%) posiadało własne źródło utrzymania, utrzymywanych było prawie 43%. Ludność mobilna rzadziej niż ludność ogółem utrzymywała się z niezarobkowego źródła (23,5% wobec 35,1% wśród ludności ogółem). Porównując znaczenie poszczególnych źródeł utrzymania dla ludności przybyłej i ludności ogółem można zauważyć jeszcze jedną różnicę, która dotyczy utrzymywania się z dochodów z pracy w swoim gospodarstwie rolnym (działce rolnej). Tylko 2,2% ludności przybyłej utrzymywało się z tego źródła, podczas gdy odsetek ten dla ludności ogółem wynosił 3,9%. Wynika to z faktu, że ludność związana z rolnictwem rzadziej migruje.

Ludność pracująca

W latach 1989-2002 zmieniło swoje miejsce zamieszkania 112,4 tys. ludności pracującej. Grupa ta stanowiła 15,1% wszystkich pracujących w 2002 r., ale wskaźnik ten jest zróżnicowany w zależności od działu gospodarki. Niższy odsetek występuje w sekcjach: rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo, rybołówstwo i rybactwo oraz wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę. W pozostałych sekcjach odsetek ten jest wyższy, przy czym najwyższy w sekcji: administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechnie ubezpieczenia zdrowotne (21,3%).

Najwięcej osób przybyłych (podobnie jak wśród całej populacji osób pracujących) pracuje w przetwórstwie przemysłowym. Na drugim miejscu plasuje się praca w sekcji: handel i naprawy (dla ludności ogółem – praca w transporcie, gospodarce magazynowej i łączności oraz w rolnictwie, łowiectwie i leśnictwie).

Wewnętrzne migracje długookresowe w świetle wyników badania „Ankieta migracyjna”

W badaniu uczestniczyło ogółem w Polsce około 3,5 mln osób, z czego ponad 98% poinformowało o zmianie miejsca zamieszkania. Wśród tych osób w województwie pomorskim było 193,6 tys. mieszkających stale oraz 31,9 tys. przebywających czasowo (przez okres co najmniej 12 miesięcy); w miastach 121,6 tys. osób mieszkających stale i 18,9 tys. przebywających czasowo, na wsi odpowiednio 72,0 tys. i 13,0 tys.

Przyczyny zmiany miejsca zamieszkania

Obie grupy, zarówno mieszkańcy stali jak i osoby przebywające czasowo, najczęściej – jako najważniejszą przyczynę zmiany miejsca zamieszkania – wymieniały warunki mieszkaniowe. Przyczyna ta była najważniejsza dla 40,6% osób mieszkających stale i 26,3% przebywających czasowo. Wśród warunków mieszkaniowych najistotniejsze to trudne warunki lokalowe w poprzednim miejscu zamieszkania, były one najważniejszą przyczyną dla prawie 22% wszystkich osób mieszkających stale i 15,8% przebywających czasowo.

Kolejne przyczyny zmiany miejsca zamieszkania wśród osób mieszkających stale – to sprawy rodzinne, na które wskazało 37,4% badanych, w tym ponad połowa wskazała jako główną przyczynę – zawarcie małżeństwa. Rzadziej wymieniane były przyczyny związane z pracą (13,4%) – najczęściej była to oferta bardziej atrakcyjnej pracy. Edukację wskazało tylko 2,5% mieszkańców stałych.

Wśród osób przebywających czasowo przyczyny związane z edukacją były wymieniane na trzecim (co do częstości) miejscu i skłoniły one do przeprowadzki 16,2% osób. Przyczyny związane z pracą stanowiły 19,7% – z tego ponad połowa osób otrzymała ofertę bardziej atrakcyjnej pracy, a co ósma osoba przeniosła się ze względu na zagrożenie bezrobociem. Przyczyny związane ze sprawami rodzinnymi były najważniejsze dla 32,4% przebywających czasowo, w tym najczęściej było wymieniane zawarcie małżeństwa.

Ponad połowa (99,0 tys.) spośród osób mieszkających stale stwierdziła, że wszystkie osoby z poprzedniego gospodarstwa domowego zmieniły miejsce zamieszkania, a zatem przeprowadziły się całe gospodarstwa i rodziny.

Osoby przebywające czasowo rzadziej odpowiadały w ten sposób (43,3%); w zdecydowanej większości migrowały pojedyncze osoby – jest to związane przede wszystkim z edukacją, która jest ważną przyczyną zmiany miejsca zamieszkania dla tej grupy migrantów. Wiele osób przyjechało do miejscowości aktualnego zamieszkania np. na studia, pozostawiając bliskich w rodzinnej miejscowości.

Ludność przybyła w latach 1989-2002 z zagranicy

Spółród wszystkich osób migrujących - 260,9 tys. dokonało zmiany miejsca zamieszkania w latach 1989-2002, w tym 6,4 tys. (2,5% migrantów z tego okresu) to ludność przybyła z zagranicy. Wielkość ta obejmuje zarówno osoby mieszkające kiedyś w naszym województwie, które wyjechały za granicę na co najmniej rok (czasami kilka i kilkanaście lat) i powróciły; jak i imigrantów (cudzoziemców lub Polaków, np. repatriantów), tj. osoby, których stałym miejscem zamieszkania był inny kraj, a w latach 1989-2002 otrzymały prawo stałego pobytu (osiedlenia się).

W okresie prawie 14 lat dzielącym spisy ludności nasilenie przyjazdów z zagranicy (powrotów Polaków oraz osiedlenia się cudzoziemców) było zróżnicowane w poszczególnych latach. W 1989 r. przyjechało do województwa pomorskiego 7,7% spośród wszystkich przybyłych w okresie międzyspisyowym. W kolejnych latach wielkość ta pozostaje na zbliżonym poziomie osiągając wzrost do 8,7% w 2001 r. Spośród wszystkich osób przybyłych z zagranicy ponad połowa (53,3%) przybyła w latach 1995-2002, w latach 1989-1994 – 40,2% (dla 6,5% osób rok przybycia nie został ustalony).

Podobnie jak w przypadku migracji wewnętrznych, wśród ogólnej liczby osób przybyłych z zagranicy, przeważały kobiety - stanowiły 52,0% imigrantów. Jedynie wśród osób przybyłych w latach 1990, 1991, 1993 nieznacznie przeważali mężczyźni.

Wyniki spisu ludności z 2002 r. wykazały, że wśród imigrantów przybywających z zagranicy na stałe zdecydowana większość, tj. 5,4 tys. osób (84,7%) posiadała obywatelstwo polskie, co oznacza Polaków „powracających” do kraju po latach emigracji. Należy dodać, że 43,6% z nich posiadało podwójne obywatelstwo – polskie i inne.

Charakterystyczne dla powrotów Polaków, po dłuższym przebywaniu za granicą lub po latach emigracji, były pierwsze lata transformacji ustrojowej w naszym kraju. W latach 1989-1990 odsetek Polaków wśród osób przybyłych z zagranicy do województwa pomorskiego wynosił 86-91%, w kolejnych latach kształtował się na poziomie 75-85%. W okresie ostatnich pięciu lat powracający do kraju Polacy ponownie stanowili od 86,1% (w 1998 r.) do 90,6% (w 2000 r.) wśród wszystkich osób przybyłych z zagranicy na stałe.

W latach 1989-2002 osiedliło się w województwie pomorskim (otrzymało zezwolenie na pobyt stały) 816 cudzoziemców i stanowili oni 12,7% ludności przybyłej z zagranicy na stałe (dla 2,6% tej ludności obywatelstwo nie zostało ustalone). Najliczniejsze grupy cudzoziemców osiedlały się w latach 1994-1997 (15,3-22,9% wszystkich osób przybyłych z zagranicy w ciągu roku).

Wśród osób przybyłych na stałe najczęściej wymienianym krajem poprzedniego pobytu były Niemcy (2,9 tys. przypadków, co stanowiło 44,8%), Stany Zjednoczone Ameryki Północnej (10,5%), a następnie Wielka Brytania (4,2%). Wskazania innych krajów kształtowały się poniżej 4%.

Bardzo podobny układ wystąpił w przypadku powracających Polaków: Niemcy były krajem poprzedniego zamieszkania dla 48,8% - Stany Zjednoczone Ameryki Północnej dla 11,6 %, a Wielka Brytania dla 4,3% osób.

Inne wskazania krajów nastąpiły w przypadku osiedlonych w województwie cudzoziemców. Najwięcej osób przybyło do nas z Ukrainy (17,3%), Niemiec (15,7%) i Rosji (13,2%).

Wśród ogółu osiedlonych w województwie cudzoziemców przeważali mężczyźni (52,9%).

Z zagranicy przybywali w większości ludzie młodzi. Około 72% wśród nich było w wieku poniżej 45 lat, a tylko niespełna co 5 spośród przybyłych ukończył 50 rok życia.

Zestawienie struktury wieku z obywatelstwem osób wyraźnie wykazuje pokolenia Polaków powracających po emigracji z lat 80-tych. Ponad 32% osób było w wieku 40-64 lat, 29,0% w wieku 25-39 lat, a 19,4% to dzieci w wieku 0-14 lat.

Tabl. 6. Ludność przybyła w latach 1989-2002 z zagranicy według wieku i obywatelstwa

Obywatelstwo	Ogółem	W tym w wieku				
		0-14 lat	15-24	25-39	40-64	65 lat i więcej
W tysiącach						
O g ó ł e m^{a)}	6,4	1,2	0,8	1,9	2,1	0,4
Polskie	5,4	1,1	0,7	1,5	1,8	0,3
Niepolskie	0,8	0,1	0,1	0,3	0,3	0,1
W odsetkach						
O g ó ł e m^{a)}	100,0	19,4	13,1	29,0	32,4	6,0
Polskie	100,0	20,3	13,0	28,3	32,3	6,0
Niepolskie	100,0	13,8	12,9	35,4	31,6	6,2

a) W dalszym podziale nie uwzględniono osób o nieustalonym obywatelstwie.

Wśród cudzoziemców przybyłych do województwa pomorskiego z krajów sąsiadujących z Polską wyraźną większość stanowiły osoby przybyłe z Ukrainy, Niemiec i Rosji. Struktura wieku ludności przybyłej przekłada się bezpośrednio na jej stan cywilny. Ponad 62% spośród przybyłych osób w wieku 15 lat i więcej to żonaci i zamężne, a 25,3% - kawalerowie i panny. Zróżnicowanie według płci jest nieznaczne z wyjątkiem osób owdowiałych (4,2% wszystkich przybyłych). Kobiety owdowiałe stanowiły prawie 83%, mężczyźni tylko 17,0%. Z kolei osoby rozwiedzione częściej osiedlały się w miastach niż na wsi.

Na uwagę zasługuje wysoki poziom wykształcenia ludności przybyłej. Odsetek osób z wykształceniem co najmniej średnim będących w wieku 13 lat i więcej wynosił 66,3%, w tym z wykształceniem wyższym 26,1%.

Imigranci przebywający w Polsce czasowo

W spisie ludności 2002 spisano 1,8 tys. osób mieszkających na stałe za granicą, a przebywających w województwie pomorskim czasowo – powyżej 2 miesięcy. Prawie 1,2 tys. to imigranci długookresowi (przebywający 12 miesięcy lub dłużej), a 0,6 tys. to imigranci krótkookresowi (przebywający od 2 do 12 miesięcy).

Ocenia się, że liczba imigrantów przebywających czasowo jest większa od uzyskanej w spisie. Prawdopodobnie nie udało się spisać większości imigrantów przebywających w Polsce nielegalnie, posiadających nieregulowany status pobytu, ale i pewna część spośród imigrantów mających zezwolenie na pobyt czasowy – z różnych powodów – nie została spisana.

Imigranci przybyli z zagranicy, przebywający czasowo, nie są włączeni do stanów ludności faktycznej zamieszkałej, natomiast część z nich – przebywający 12 miesięcy lub dłużej – wchodzi w skład ludności rezydującej.

Imigranci przebywający w województwie pomorskim ponad 5 lat (w momencie spisu) stanowili 28,0%. Najwięcej imigrantów długookresowych przebywało od 1 roku do 3 lat, co oznacza osoby przebywające od 1999, 2000 lub 2001 r.

Kraj poprzedniego zamieszkania

Imigranci przybyli do województwa pomorskiego przede wszystkim z innych krajów europejskich (67,4%); najwięcej z Niemiec (20,8%), Ukrainy (13,6%) i Rosji (5,9%).

Mieszkańcy Azji to kolejna grupa imigrantów stanowiąca 15,0% ogółu imigrantów. Najliczniej reprezentowany kraj tego kontynentu to Armenia, a następnie Wietnam i Kazachstan. Z Ameryki Północnej i Środkowej pochodziło 6,2% imigrantów – najwięcej ze Stanów Zjednoczonych (4,9%). Prawie 2,4% imigrantów przebywających czasowo, przybyło z Afryki, a 1,2% z Ameryki Południowej i Oceanii.

Obywatelstwo i kraj urodzenia imigrantów

Wśród imigrantów przebywających czasowo zdecydowana większość (60,6%) to cudzoziemcy, czyli osoby nieposiadające obywatelstwa polskiego, jednak 29,8% to Polacy, którzy mieszkają na stałe za granicą, a do naszego województwa przybyli na pewien czas. Część z nich miała obywatelstwo wyłącznie polskie, a część obywatelstwo podwójne – polskie i inne

Wśród cudzoziemców największą grupę stanowili obywatele Ukrainy (20,0%), Znaczącą zbiorowością byli obywatele: Niemiec, Rosji, Białorusi, i Armenii.

Ponad 28% imigrantów przebywających czasowo urodziło się w Polsce. Osoby te mieszkają na stałe za granicą, ale (jak widać) wracają do kraju urodzenia.

Tabl. 7. Imigranci przebywający czasowo powyżej 2 miesięcy według miejsca urodzenia

Miejsce urodzenia	Imigranci przebywający czasowo								
	powyżej 2 miesięcy			od 2 do 12 miesięcy			12 miesięcy i więcej		
	ogółem	męż- czyźni	kobiety	razem	męż- czyźni	kobiety	razem	męż- czyźni	kobiety
W liczbach bezwzględnych									
O g ó ł e m	1798	956	842	628	342	286	1170	614	556
Urodzeni w Polsce	506	268	238	226	115	111	280	153	127
Urodzeni za granicą	1125	593	532	282	157	125	843	436	407
Nieustalone miejsce urodzenia	167	95	72	120	70	50	47	25	22
W odsetkach									
O g ó ł e m	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Urodzeni w Polsce	28,1	28,0	28,3	36,0	33,6	38,8	23,9	24,9	22,8
Urodzeni za granicą	62,6	62,0	63,2	44,9	45,9	43,7	72,1	71,0	73,2
Nieustalone miejsce urodzenia	9,3	10,0	8,5	19,1	20,5	17,5	4,0	4,1	4,0

Przyczyny imigracji

Imigranci przyjeżdżali najczęściej w sprawach rodzinnych. Przyczynę tę wskazała 1/3 wszystkich imigrantów, przy czym wskazywali ją częściej imigranci długookresowi niż krótkookresowi. Wielu imigrantów ma polskie korzenie, wielu cudzoziemców zawarło małżeństwo z obywatelami polskimi (w kraju lub za granicą). W sprawach rodzinnych częściej przyjeżdżały kobiety.

Drugą co do liczebności grupa imigrantów przyjechała z zamiarem podjęcia pracy. Ta przyczyna została wskazana przez 28,9% imigrantów i podobnie jak sprawy rodzinne częściej była wskazywana przez imigrantów długookresowych, niż przez krótkookresowych i zdecydowanie częściej przez mężczyzn.

W celu podjęcia studiów, nauki, podniesienia kwalifikacji przyjechało prawie 11,2 % imigrantów. Ta przyczyna częściej była wskazywana przez imigrantów krótkookresowych (13,1%). Wśród emigrantów długookresowych wskazało ją 10,3% osób.

Zaledwie 33 osoby wskazały uchodźstwo jako główną przyczynę przyjazdu. Leczenie i rehabilitacja oraz chęć poprawy warunków mieszkaniowych nie były wskazywane zbyt często.

Tabl. 8. Imigranci przebywający czasowo powyżej 2 miesięcy według przyczyn imigracji i wybranych krajów poprzedniego zamieszkania

Kraj poprzedniego zamieszkania	Ogółem w liczbach bezwzględ- nych	Przyczyny imigracji			
		nauka, studia	praca	sprawy rodzinne	pozostałe i nieustalone
		w odsetkach			
O g ó ł e m	1798	11,2	28,9	34,7	25,2
w tym:					
Niemcy	374	4,5	21,4	42,8	31,3
Ukraina	244	5,7	32,4	46,3	15,6
Rosja	106	11,3	28,3	39,6	20,8
Białoruś	90	25,6	27,8	34,4	12,2
Stany Zjednoczone	89	6,7	27,0	43,8	22,5
Armenia	69	-	44,9	18,8	36,2
Wielka Brytania	62	9,7	41,9	30,6	17,7
Litwa	57	50,9	12,3	22,8	14,0
Wietnam	55	20,0	45,5	20,0	14,5

Osoby przybyłe z Ukrainy, Stanów Zjednoczonych, Niemiec i Rosji najczęściej wskazywały jako przyczynę przyjazdu sprawy rodzinne. Imigranci z Wietnamu, Armenii i Wielkiej Brytanii, przyjechali głównie w celu podjęcia pracy. Najczęściej w celu podjęcia nauki przyjeżdżały osoby z Litwy i Białorusi.

Cechy demograficzno–społeczne imigrantów

Płeć i wiek

Wśród ogółu imigrantów nieznacznie przeważali mężczyźni (53,2%). Liczebną przewagę mężczyzn nad kobietami odnotowano w przypadku większości krajów poprzedniego zamieszkania, ale np. z Ukrainy przybyło prawie 2 razy więcej kobiet niż mężczyzn. Kobiety przeważały także wśród przybyłych z Rosji, Białorusi, Litwy, Kazachstanu, Łotwy, czyli krajów zza naszej wschodniej granicy. Wśród imigrantów, którzy wybrali wieś jako miejsce swojego czasowego przebywania, większość stanowili mężczyźni (ok. 55,7%).

W momencie spisu zdecydowana większość (76,3%) imigrantów – była w wieku produkcyjnym, a 56,8% – w wieku produkcyjnym mobilnym, tzn. poniżej 45 roku życia. Najwięcej osób (12,8%) było w wieku 25-29 lat, przy czym najliczniejsza grupa mężczyzn była w wieku 35-39 lat, a kobiet – w wieku 25-29 lat. W momencie przyjazdu byli to ludzie bardzo młodzi. Prawie 74% imigrantów długookresowych nie przekroczyło 45 lat, a 40,8% nie przekroczyło 30 lat.

Stan cywilny prawny

Ponad połowę imigrantów w wieku 15 lat i więcej (54,0%) stanowiły osoby żonate lub zamężne. Odsetek ten był zdecydowanie wyższy wśród imigrantów długookresowych (60,5%), niż imigrantów krótkookresowych (41,8%). Przewagę imigrantów zamężnych/żonatych odnotowano na wsi (64,0%); w mieście odsetek ten wynosił 52,1%. W miastach odnotowano za to większy niż na wsi odsetek kawalerów i panien (odpowiednio 26,2% i 23,1%). Na taką strukturę stanu cywilnego imigrantów miała z pewnością wpływ grupa osób studiujących, które przebywały w miastach i na ogół nie założyły jeszcze rodziny. Średni odsetek kawalerów i panien wśród imigrantów ogółem wyniósł 25,7%, wśród imigrantów krótkookresowych był wyższy i wynosił 28,6%.

Poziom wykształcenia

Prawie 68% osób w wieku 13 lat i więcej miało wykształcenie co najmniej średnie, a 31,7% wykształcenie wyższe (dla porównania – odsetek osób z wykształceniem wyższym ogółu ludności województwa wynosił 10,9%). Odsetek osób z wykształceniem wyższym był jeszcze wyższy wśród cudzoziemców i wynosił 40,8%. Cudzoziemcy, częściej niż imigranci z obywatelstwem polskim mieli wykształcenie średnie (odpowiednio: 36,1% i 34,4%). Mężczyźni najczęściej posiadali wykształcenie wyższe (33,9%) i średnie (30,9%), kobiety – średnie (34,5%) i wyższe (29,1%).

Aktywność ekonomiczna

Ponad 38% imigrantów było aktywnych zawodowo, 31,6% pracowało, a 6,5% poszukiwało pracy i było gotowych do jej podjęcia. Najwięcej imigrantów 48,8% zaliczono do biernych zawodowo.

Odsetek pracujących był zdecydowanie wyższy wśród imigrantów długookresowych (36,6%), przy czym szczególnie wysoki – wśród mężczyzn (45,6%). Osoby pracujące stanowiły 22,3% imigrantów krótkookresowych. Wśród pracujących najwięcej było pracowników najemnych (67,1%). Ponad 12,0% osób pracujących stworzyło miejsca pracy dla innych – było pracodawcami. Mężczyźni stanowili 67,4% pracujących imigrantów i oni byli pracodawcami zdecydowanie częściej niż kobiety.

Wśród pracujących imigrantów najwięcej było obywateli Ukrainy, Armenii, Rosji i Niemiec. Pracodawcami również najczęściej byli obywatele tych krajów. Analizując jednak aktywność ekonomiczną obywateli poszczególnych krajów, uzyskujemy inny obraz. Do pracujących zaliczono 74,2% obywateli Wielkiej Brytanii, 70,6% Holandii, 52,2% Armenii, 48,1% Wietnamu. Do pracodawców zaliczono 29,4% Holendrów, 16,7% Hiszpanów, 14,3% Francuzów.

Najwięcej (24,5%) pracujących imigrantów było zatrudnionych w sekcji: handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego; w przetwórstwie przemysłowym (18,3%) i edukacji (17,3%) częściej byli to mężczyźni. Niecałe 4% imigrantów znalazło zatrudnienie w hotelach i restauracjach. Jedynie w sekcjach: ochrona zdrowia i opieka społeczna oraz pośrednictwo finansowe częściej pracowały kobiety.

W związku z tym, że imigranci mieli dość wysokie wykształcenie, najczęściej pracowali jako specjaliści (32,9%) Wielu imigrantów zajmowało kierownicze stanowiska, przy czym byli to głównie mężczyźni. Liczna grupa była zatrudniona jako pracownicy usług osobistych i sprzedawcy, oraz nieco mniejsza – jako technicy i inny średni personel.

Źródło utrzymania

Większość imigrantów przebywających czasowo posiadała własne źródło utrzymania. Wśród nich 66,6% (32,9% wszystkich imigrantów) utrzymywało się z dochodów z pracy. Z pracy na rachunek własny utrzymywało się prawie 9% wszystkich imigrantów, z pracy najemnej prawie 3 razy więcej, przy czym była to głównie praca poza rolnictwem w sektorze prywatnym.

Niezarobkowe źródło utrzymania posiadało 15,4% imigrantów Na utrzymaniu było 41,0% imigrantów, przy czym znacznie częściej byli oni utrzymywani przez inne osoby z gospodarstwa domowego, niż przez osoby spoza tego gospodarstwa. Na utrzymaniu pozostawała ponad połowa kobiet.

Imigranci długookresowi częściej niż krótkookresowi utrzymywali się z dochodów z pracy najemnej, częściej też z dochodów z pracy na rachunek własny.

Gospodarstwa domowe z imigrantami długookresowymi

Gospodarstwa domowe, w których skład wchodził imigranci zostały wyodrębnione w ramach ludności rezydującej, ponieważ (jak już wspomniano) tylko w skład tej kategorii ludności wchodzi imigranci (przebywający w Polsce 12 miesięcy i więcej).

Wyodrębniono 778 gospodarstw domowych, w których skład wchodził imigranci. Ponad 40% z nich to gospodarstwa, w których wszyscy członkowie to imigranci, pozostałe to gospodarstwa mieszane.

Ponad 64% gospodarstw, w których wszystkie osoby były imigrantami, to gospodarstwa jednoosobowe, a prawie 18% to gospodarstwa dwuosobowe.

Spośród gospodarstw mieszanych najliczniejsze były gospodarstwa dwuosobowe (32,4%), w skład których wchodził jeden imigrant. Nieco mniej (29,8%) było gospodarstw trzyosobowych z jednym lub dwoma imigrantami.

Większość gospodarstw wyodrębniono w miastach. Na wsi, częściej niż w mieście, były to gospodarstwa mieszane – stanowiły one 69,7% wszystkich gospodarstw z imigrantami na wsi.

Emigranci przebywający czasowo za granicą

Wyniki spisu ludności 2002 wykazały, że 44,1 tys. osób mających stałe miejsce zamieszkania w województwie pomorskim, w momencie spisu przebywało powyżej 2 miesięcy za granicą. Prawie 79% tych osób przebywało za granicą już 12 miesięcy lub dłużej – byli to emigranci długookresowi.

Pozostali (9,4 tys. osób), to emigranci krótkookresowi, czyli osoby przebywające za granicą od 2 do 12 miesięcy, przy czym prawie tyle samo osób przebywało od 2 do 6 miesięcy, co od 6 do 12 miesięcy.

Należy zaznaczyć, że osoby przebywające czasowo za granicą (nawet przez kilka lat) są włączone do stanu ludności województwa. Część z tych osób prawdopodobnie traktuje już kraj obecnego przebywania jako kraj swojego stałego zamieszkania – dopóki jednak osoby te nie dokonają formalności związanych z wymeldowaniem się z pobytu stałego w związku z wyjazdem za granicę, są traktowane także jako ludność faktycznie zamieszkała. Nowa kategoria ludności – ludność rezydująca nie obejmuje emigrantów długookresowych.

Tabl. 9. Emigranci przebywający czasowo za granicą powyżej 2 miesięcy według płci i miejsca zamieszkania

Miasta, wieś	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
W tysiącach			
O g ó ł e m	44,1	20,5	23,6
Miasta	33,5	15,7	17,8
Wieś	10,6	4,8	5,8
W odsetkach			
O g ó ł e m	100,0	46,6	53,4
Miasta	75,9	35,6	40,3
Wieś	24,1	11,0	13,1

Wśród emigrantów przeważały kobiety, które stanowiły 53,4% całej zbiorowości. Większość osób przebywających w 2002 r. za granicą (33,5%) mieszkała przed wyjazdem w miastach (10,6 tys. na wsi).

Według wyników spisu w 2002 r. liczba emigrantów w roku 1988 lub wcześniej wyniosła 5,3 tys. osób.

Pozostała część osób przebywających w 2002 r. za granicą wyjechała z kraju w latach późniejszych. Stosunkowo dużo osób pozostawało na emigracji od 1989 r. (3,6 tys.) i 1990 r. (3,2 tys.); była to pierwsza fala emigracji lat 90-tych. Duża grupa osób wyjechała w 2000 r., z której ponad 3,0 tys. osób przebywało za granicą jeszcze w roku 2002, była to druga fala emigracji z lat 90-tych.

Należy podkreślić, że liczba faktycznych wyjazdów za granicę w poszczególnych latach była większa od prezentowanych liczb, bowiem część osób powróciła już do kraju po pobycie za granicą, zaś inni mogli powrócić i po pewnym czasie ponownie wyjechać za granicę.

Najwięcej osób przebywających w 2002 r. za granicą mieszkało przed wyjazdem w Gdańsku (9,9 tys.), Gdyni (5,1 tys.) oraz powiatach: wejherowskim (2,9 tys.), starogardzkim (2,8 tys.) i tczewskim (2,7 tys.). Najmniej osób pochodziło z powiatów: nowodworskiego, puckiego człuchowskiego. Biorąc jednak pod uwagę liczbę emigrantów w stosunku do liczby mieszkańców w danym powiecie na pierwszym miejscu należy wymienić miasto Sopot, gdzie na 1000 mieszkańców przypadało prawie 38 osób przebywających za granicą. Następne miejsca zajmowały powiaty: sztumski (33 osoby) i bytowski (31). Najmniejszy wskaźnik odnotowano dla powiatów: kartuskiego i puckiego.

Kierunki emigracji

W maju 2002 roku mieszkańcy województwa pomorskiego przebywali czasowo na wszystkich kontynentach, jednak najczęściej osób przebywało oczywiście w innych krajach europejskich. W Europie przebywało 29,8 tys. osób, z czego ponad 97% w krajach Unii Europejskiej. Zdecydowanie najczęściej wybieranym krajem były Niemcy, gdzie przebywało ponad 23 tys. osób, tj. ponad 52% wszystkich emigrantów. Na drugim miejscu znajdowały się Wielka Brytania (1,6 tys. mieszkańców województwa), następne miejsca zajmowały: Włochy (ok. 1 tys.), Francja, Holandia i Hiszpania. Tylko 4,3% mieszkańców województwa przebywało w krajach europejskich, które w 2002 roku znajdowały się poza obszarem Unii Europejskiej.

Innym kontynentem chętnie wybieranym jest Ameryka Północna i Środkowa, gdzie przebywało 11,1% wszystkich emigrantów z Polski. W Stanach Zjednoczonych przebywało 3,6 tys. osób, co stanowiło ponad 8% wszystkich polskich emigrantów przebywających w tym czasie za granicą; w Kanadzie przebywało około 3% emigrantów.

Zdecydowanie mniej osób wybrało Azję (0,9%), Oceanię (0,8%) i Afrykę (0,4%).

Obywatelstwo emigrantów

Emigranci są bardziej zróżnicowani pod względem obywatelstwa niż ogół ludności województwa. Wyniki spisu ludności 2002 wskazały, że wśród mieszkańców województwa obywatelstwo polskie miało ponad 98% osób, w tym obywatelstwo polskie i inne 0,9%. Cudzoziemcy stanowili 0,1% mieszkańców województwa. Wśród ludności przebywającej czasowo za granicą odnotowano inne proporcje. Za granicą przebywało dość dużo – bo blisko 27% (11,9 tys. na ogólną liczbę 44,1 tys.) osób posiadających obywatelstwo polskie i inne. Drugie obywatelstwo osoby te prawdopodobnie nabyły przebywając za granicą albo posiadały je już przed wyjazdem. W 2002 r. przebywało za granicą 0,6 tys. cudzoziemców mających prawo stałego pobytu, a więc zaliczanych do mieszkańców naszego województwa. Dla dość dużej grupy (17,2%) osób przebywających za granicą, nie udało się ustalić obywatelstwa, jakie osoby te miały w 2002 r.

Należy przypomnieć, że informacje dotyczące emigrantów (w tym informacje o obywatelstwie, przyczynach wyjazdu) zostały zebrane głównie od członków ich rodzin lub osób zamieszkujących z emigrantami przed ich wyjazdem – we wspólnym gospodarstwie domowym. Niekiedy osoby te nie znały odpowiedzi na pytanie, a w sytuacji, gdy wyjechały całe rodziny i gospodarstwa domowe, informacji nie miał kto udzielić.

Przyczyny emigracji

Bardzo ważną informacją uzyskaną w spisie 2002 roku była informacja o przyczynach emigracji.

Tabl. 10. Przyczyny emigracji na pobyt czasowy powyżej 2 miesięcy według płci emigrantów

Przyczyny emigracji	Ogółem			Miasta			Wieś		
	ogółem	męż- czyźni	kobiety	razem	męż- czyźni	kobiety	razem	męż- czyźni	kobiety
	w odsetkach								
O g ó ł e m	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Nauka, studia	5,6	4,2	6,9	6,2	4,7	7,5	3,7	2,3	5,0
Praca	41,0	51,7	31,6	40,3	51,6	30,4	43,0	52,1	35,3
Sprawy rodzinne	33,6	24,5	41,6	32,9	23,4	41,3	35,9	28,2	42,3
Leczenie, rehabilitacja	0,6	0,5	0,6	0,7	0,6	0,7	0,3	0,5	0,3
Warunki mieszkaniowe	2,3	2,3	2,3	2,2	2,2	2,2	2,6	2,5	2,7
Pozostałe i nieustalone	16,9	16,8	17,0	17,7	17,5	17,9	14,5	14,4	14,4

Najczęściej Polacy wyjeżdżali za granicę z zamiarem podjęcia pracy. Do pracy wyjechało ponad 18 tys. osób (41,0% wszystkich emigrantów). Ta przyczyna była najważniejsza dla prawie połowy emigrantów krótkookresowych i dla 39,0% emigrantów długookresowych. Zaobserwowano zróżnicowanie występowania tej przyczyny w zależności od płci emigrantów. Chęć podjęcia pracy była powodem wyjazdu dla 51,7% mężczyzn i 31,6% kobiet. Częściej do pracy wyjeżdżali mieszkańcy wsi (43,0%) niż mieszkańcy miast (40,3%).

Wyjazdy spowodowane sprawami rodzinnymi uplasowały się na drugim miejscu (33,6%) co do częstości występowania. Inaczej niż w przypadku pracy, sprawy rodzinne częściej były przyczyną wyjazdów kobiet niż mężczyzn. Nieco częściej z tego powodu wyjeżdżali mieszkańcy wsi niż mieszkańcy miast.

Na studia lub w celu podniesienia kwalifikacji wyjechało za granicę na okres ponad 2 miesiące 5,6%. Około 84% tych osób pochodziło z miast, a tylko 16% ze wsi. Jak widać różnica jest tu wyraźna. Zdecydowanie częściej na studia wyjeżdżały kobiety. Przyczyna ta była częściej wskazywana dla emigracji krótkookresowych (ponad 9,5% wszystkich wyjazdów).

Wyjazdy w celu poprawy warunków mieszkaniowych stanowiły tylko 2,3% wszystkich wyjazdów; największy odsetek osób, które wyjechały za granicę z tej właśnie przyczyny odnotowano na wsi (2,6%). Liczba wyjazdów w celu leczenia, rehabilitacji również nie była znacząca (0,6% liczby wszystkich wyjazdów).

Nie udało się ustalić przyczyny dla 16,9% wyjazdów za granicę.

Cechy demograficzno – społeczne emigrantów

Płeć i wiek

Jak już wspomniano wcześniej, wśród przebywających za granicą przeważały kobiety. Przewaga ta występowała wśród emigrantów pochodzących ze wszystkich powiatów województwa pomorskiego. Wśród emigrantów z powiatu puckiego występowała równowaga obu płci. W niektórych powiatach odnotowano dość duże zróżnicowanie odsetka kobiet i mężczyzn przebywających za granicą, np. wśród osób, które wyjechały za granicę z powiatu kościerskiego, kobiety stanowiły ponad 57%. Większe zróżnicowanie liczby kobiet i mężczyzn można zauważyć, analizując zbiorowości przebywające w danym kraju. Przykładowo – kobiety stanowiły 73,3% polskich emigrantów przebywających we Włoszech, 64,2 % przebywających w Szwecji, ale tylko 28,4% w Rosji.

Około 83% wszystkich osób przebywających w maju 2002 r za granicą powyżej 2 miesięcy było w wieku produkcyjnym, a ponad 62% w produkcyjnym mobilnym, tj. poniżej 45 roku życia. Najliczniejsza była grupa w wieku 25-29 lat (5,9 tys.).

Za granicę wyjeżdżali ludzie stosunkowo młodzi. Ponad 3/4 osób przebywających za granicą 12 miesięcy i więcej, nie przekroczyło w momencie wyjazdu 45 lat. Najwięcej mężczyzn (16,2%) było w wieku 25-29 lat; zaś kobiet (19,4%) w wieku 20-24 lata. Ponieważ kobiety przeważały w zbiorowości emigrantów, w ogólnej liczbie emigrantów najliczniejsza była właśnie grupa wiekowa 20-24 lata, a następnie 25-29 lat. Często za granicą przebywały całe rodziny z dziećmi, stąd dosyć liczna grupa osób w wieku 0-14 lat.

Stan cywilny prawny

W spisie 2002 stan cywilny w momencie wyjazdu nie był badany, można analizować jedynie stan cywilny w momencie spisu. Nie wyklucza się jednak przypadków łączenia informacji o stanie cywilnym, zwłaszcza w takich sytuacjach, gdy za granicą przebywały całe rodziny, a osoby były spisywane z ewidencji.

Wśród osób w wieku 15 lat i więcej przebywających za granicą czasowo powyżej 2 miesięcy, ponad połowę (54,3%) stanowiły osoby pozostające w związku małżeńskim, przy czym odsetek ten był niższy dla emigrantów krótkookresowych (50,3%). Liczną grupę stanowili kawalerowie i panny – 30,1% ogółu przebywających powyżej 2 miesięcy, ale prawie 36,4% emigrantów krótkookresowych. W zbiorowości emigrantów odsetek kawalerów i panien był wyższy niż wśród ogółu ludności województwa. Wynika z tego wniosek, że osoby, które nie założyły jeszcze rodziny, częściej decydowały się na wyjazd za granicę niż osoby, które już rodzinę założyły. Odsetek osób rozwiedzionych wśród emigrantów wynosił 5,3%.

Poziom wykształcenia

Podobnie jak w przypadku stanu cywilnego, w spisie nie zbierano informacji o poziomie wykształcenia w momencie wyjazdu, aczkolwiek odpowiedzi dotyczące poziomu wykształcenia prawdopodobnie w większości dotyczyły stanu właśnie z momentu wyjazdu lub w ogóle brak było informacji o poziomie wykształcenia. W momencie spisu wśród emigrantów w wieku 13 lat i więcej przebywających za granicą powyżej 2 miesięcy najwięcej było osób z wykształceniem średnim (12,9 tys.). Następną w kolejności była grupa emigrantów z wykształceniem zasadniczym zawodowym (8,4 tys.). Osoby z wykształceniem wyższym (5,5 tys.) stanowiły ponad 13,3% wszystkich emigrantów w wieku 13 lat i więcej.

Porównywanie poziomu wykształcenia zbiorowości emigrantów i ludności ogółem jest utrudnione, ponieważ dla 21,7% emigrantów długookresowych nie udało się ustalić poziomu wykształcenia. Mimo to można stwierdzić, że odsetek osób z wykształceniem wyższym był wśród emigrantów wyższy niż wśród ludności ogółem. Z porównania poziomu wykształcenia emigrantów krótkookresowych, dla których odsetek wykształcenia nieustalonego jest mniejszy (8,0%) z wykształceniem ludności ogółem, wynika już bardzo wyraźnie, że osoby lepiej wykształcone częściej wyjeżdżały za granicę niż osoby o niższym poziomie wykształcenia. Wśród emigrantów krótkookresowych 59,3% miało wykształcenie co najmniej średnie, podczas gdy odsetek osób posiadających takie wykształcenie wśród ludności ogółem wynosił 42,6%.

Przebywające za granicą kobiety były lepiej wykształcone od mężczyzn. Kobiety częściej niż mężczyźni miały wykształcenie wyższe, policealne lub średnie.

Gospodarstwa domowe z osobami przebywającymi czasowo za granicą

W spisie 2002 zebrano wiele informacji dotyczących gospodarstw domowych i rodzin z osobami przebywającymi za granicą powyżej 2 miesięcy. Według wyników spisu, ponad 28,9 tys., tj. 3,8% wszystkich gospodarstw domowych w województwie miały w swoim składzie osobę lub osoby przebywające za granicą powyżej 2 miesięcy.

Ponad 53% wszystkich gospodarstw z osobami za granicą stanowiły gospodarstwa, w których wszyscy członkowie przebywali za granicą. Najczęściej były to gospodarstwa jednoosobowe (32,7% wszystkich gospodarstw z osobami przebywającymi za granicą). Gospodarstwa dwuosobowe stanowiły 9,2%, a gospodarstwa liczące 5 i więcej osób 1,6%.

Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym, w których wszyscy członkowie przebywali za granicą, wynosiła 1,8. Gospodarstwa wiejskie były liczniejsze niż miejskie – średnia liczba osób w gospodarstwach wiejskich wynosiła 2,0, w miejskich 1,7.

Udział gospodarstw domowych, w których wszyscy członkowie przebywali za granicą w ogólnej liczbie gospodarstw z osobami za granicą wynosił: w miastach 53,9%, na wsi 51,3%.

Gospodarstwa, w których nie wszyscy członkowie przebywali za granicą stanowiły 46,7% gospodarstw z osobami za granicą i były na ogół liczniejsze. Przeciętna liczba osób w tych gospodarstwach wynosiła 3,8 osoby (w miastach 3,6; na wsi 4,6). Wśród tego typu gospodarstw, dominowały gospodarstwa trzyosobowe (4,3 tys.), z jedną osobą za granicą.

Tabl. 11. Gospodarstwa domowe z osobami przebywającymi za granicą czasowo powyżej 2 miesięcy według miejsca zamieszkania

Miasta, wieś	Ogółem	W tym z osobami przebywającymi za granicą			
		razem		wszystkie za granicą	nie wszystkie za granicą
	w tys.	w % gospodarstw ogółem	w % gospodarstw z osobami za granicą ogółem		
O g ó l e m	755,2	28,9	3,8	53,3	46,7
Miasta	557,3	22,6	4,1	53,9	46,1
Wieś	197,9	6,3	3,2	51,3	48,7

W spisie 2002 wyodrębniono 7,3 tys. gospodarstw z emigrantami wyłącznie krótkookresowymi, 21,2 tys. z emigrantami wyłącznie długookresowymi oraz takie, które miały w swoim składzie zarówno emigrantów krótko- jak i długookresowych (0,3 tys.)

Rodziny z osobami przebywającymi czasowo za granicą

Wyodrębniono prawie 18,4 tys. rodzin z osobami przebywającymi czasowo za granicą. Rodziny te stanowiły 3,1% wszystkich rodzin w województwie w 2002 r.

Wśród rodzin z osobami przebywającymi za granicą najwięcej (55,5%) było małżeństw z dziećmi, przy czym większość z nich to małżeństwa z dziećmi do lat 24 pozostającymi na utrzymaniu. Ponad 29% wszystkich rodzin stanowiły matki z dziećmi. Małżeństwa bez dzieci uplasowały się na trzecim miejscu (9,8%). Pozostałe typy rodzin występowały rzadziej.

Tabl. 12. Rodziny w gospodarstwach domowych z osobami przebywającymi za granicą czasowo powyżej 2 miesięcy

Typ rodziny	Ogółem		W tym z osobami przebywającymi za granicą		
	w tys.	w odsetkach	razem w tys.	w % rodzin ogółem	w odsetkach
O g ó l e m	592,4	100,0	18,4	3,1	100,0
Małżeństwa bez dzieci	126,5	21,4	1,8	1,4	9,8
Małżeństwa z dziećmi	333,2	56,2	10,2	3,1	55,5
Partnerzy bez dzieci	5,8	1,0	0,0	0,8	0,2
Partnerzy z dziećmi	8,1	1,4	0,2	2,0	0,9
Matki z dziećmi	105,5	17,8	5,4	5,1	29,3
Ojcowie z dziećmi	13,3	2,2	0,8	5,9	4,3

Całe rodziny przebywające za granicą stanowiły 37,9% wszystkich rodzin mających w swoim składzie emigrantów oraz 1,2% ogółu rodzin w województwie. Prawie co piąta rodzina, której wszyscy członkowie przebywali za granicą to małżeństwa bez dzieci. Rozróżniono również przypadki, kiedy jedno z małżonków – mąż lub żona – przebywało za granicą i okazało się, że w tych typach rodzin mąż częściej niż żona przebywał za granicą. W małżeństwach z dziećmi najczęściej właśnie dzieci przebywały za granicą. Podobnie było wśród samotnych ojców.

W spisie 2002 wyodrębniono 12,7 tys. rodzin z emigrantami długookresowymi, 5,4 tys. rodzin z emigrantami krótkookresowymi oraz 0,3 tys. rodzin, które miały w swoim składzie emigrantów krótko- i długookresowych. Z tej ostatniej grupy, 0,2 tys. rodzin przebywało w tym samym kraju, członkowie pozostałych rodzin przebywali w różnych krajach. Często do kraju, w którym przebywał mąż wyjeżdżała żona, dzieci wyjeżdżały do rodziców i bardzo często do przebywających za granicą dołączało rodzeństwo, a więc widać wyraźnie, że przyczyną emigracji mogło być łączenie rodzin.

Zasoby imigracyjne

Podstawowymi kryteriami pozwalającymi na wyróżnienie zasobów imigracyjnych ludności w każdym kraju, inaczej ludności pochodzenia imigracyjnego, są informacje o obywatelstwie oraz kraju urodzenia mieszkańców oraz osób przebywających czasowo na terytorium takiego kraju.

W 2002 roku temat obywatelstwa był przedmiotem badania w powszechnym spisie ludności po raz pierwszy w okresie powojennym w Polsce. Wcześniej *obywatelstwo*, jako przynależność państwowa mieszkańców danego kraju, w polskich spisach było badane w latach przedwojennych - 1921 i 1931. W spisie 2002 roku każda z osób mieszkających lub przebywających w Polsce mogła określić swoją przynależność państwową - utożsamianą z posiadaniem paszportu lub paszportów konkretnych państw – do nie więcej niż trzech państw, przy czym nie więcej niż dwóch państw innych niż Polska.

Kraj urodzenia w polskich spisach ludności był przedmiotem badania – podobnie jak obywatelstwo – w okresie międzywojennym, tj. w spisach z 1921 oraz 1931 roku, aczkolwiek samo pytanie było sformułowane jako „*miejsce urodzenia*”.

W okresie powojennym w powszechnych spisach ludności nie badano kraju urodzenia, natomiast do spisów z lat 1970 i 1988 wprowadzone zostało pytanie o miejsce urodzenia, w sensie obszaru miejskiego lub wiejskiego; miejsce urodzenia było także przedmiotem badania w spisie z 1978 roku, aczkolwiek wyłącznie w badaniu reprezentacyjnym. Informacja o miejscu urodzenia w powiązaniu z miejscem zamieszkania pozwalała na szerszy opis migracji wewnętrznych ludności, natomiast nie miała żadnego znaczenia dla badania migracji zagranicznych.

W 2002 roku do powszechnego spisu ludności wprowadzone zostało pytanie o *kraj urodzenia*, ale według aktualnych granic państw, a zatem według obowiązującego w czasie spisu podziału politycznego świata. Takie rozstrzygnięcie wzbudzało częste kontrowersje, zwłaszcza w tych przypadkach, kiedy uległy zmianie granice państwa w stosunku do obowiązujących w momencie urodzenia danej osoby. Uzasadnieniem dla przyjęcia takiego rozwiązania – zgodnie z międzynarodowymi rekomendacjami - była przede wszystkim dbałość o jakość danych pozyskiwanych w spisie, bowiem przyjęcie zasady podawania nazwy kraju według granic w momencie urodzenia spowodowałoby zdublowanie części informacji lub pozyskanie nieaktualnych danych.

Włączenie w 2002 roku do tematyki spisowej pytań o obywatelstwo oraz kraj urodzenia pozwala na pogłębioną analizę migracji zagranicznych ludności, tak w kontekście opisu strumieni migracji, jak i zasobów ludności pochodzenia imigracyjnego, a w powiązaniu z danymi demograficzno-społecznymi – na ocenę procesów asymilacji ludności, przemieszczeń międzynarodowych oraz ocenę zachowań promigracyjnych różnych społeczności, zamieszkujących lub przebywających na terytorium Polski.

Zasoby imigracyjne ludności w Polsce są bezpośrednią konsekwencją napływu ludności zagranicznego pochodzenia, praktycznie od początku XX-go wieku, jak również historii losów Polaków, które są konsekwencją zaborów, wojen na kontynencie europejskim a w rezultacie zmiany granic naszego państwa.

Obywatelstwo

Wyniki spisu ludności 2002 wykazały, że wśród stałych mieszkańców województwa 98,2% (2140,4 tys. osób) to obywatele Rzeczypospolitej Polskiej, 0,1% (2,1 tys. osób) stanowili cudzoziemcy, tj. osoby nie posiadające polskiego obywatelstwa, dla 1,7% ludności (37,4 tys. osób) nie została ustalona przynależność państwowa.

Tabl. 13. Ludność według obywatelstwa w 2002 r.

Obywatelstwo	Ogółem		W tym posiadający inne obywatelstwo
	w tys.	w odsetkach	
O g ó ł e m	2179,9	100,0	x
Polskie	2140,4	98,2	x
wyłącznie polskie	2119,8	97,2	x
polskie i inne	20,5	0,9	100,0
w tym:			
niemieckie	12,9	0,6	62,9
amerykańskie	1,1	0,1	5,4
kanadyjskie	0,8	0,0	3,9
Niepolskie	2,1	0,1	100,0
w tym:			
niemieckie	0,6	0,0	29,2
ukraińskie	0,2	0,0	10,2
rosyjskie	0,2	0,0	9,6
Bezpaństwowcy	0,0	0,0	x
Nieustalone	37,4	1,7	x

Drugie obywatelstwo posiadało 20,5 tys. (0,9%) obywateli polskich zamieszkałych w województwie pomorskim, przy czym w zdecydowanej większości jest to obywatelstwo jednego kraju obcego. W podanej strukturze ludności zwraca uwagę stosunkowo wysoki odsetek osób, dla których nie ustalono obywatelstwa. Należy pamiętać, że w spisie ludności 2002 część ludności została spisana z ewidencji, a w dużej części dotyczyło to osób – mieszkańców przebywających za granicą, dla których trudno było pozyskać jakiegokolwiek dane od członków ich rodzin.

W województwie pomorskim mieszkają obywatele około 100 państw. Wśród 20,5 tys. Polaków posiadających także obce obywatelstwo zdecydowanie największą grupę (62,9%) – stanowią osoby z obywatelstwem niemieckim. Kolejne grupy osób stanowią Polacy posiadający dodatkowo obywatelstwo: amerykańskie (5,4%), kanadyjskie (3,9%) oraz australijskie (1,4%).

Zupełnie inaczej przedstawia się struktura mieszkańców województwa, będących cudzoziemcami. Wśród 2,1 tys. cudzoziemców – przeważają Niemcy (29,2%), a dalej kolejno: obywatele Ukrainy (10,2%), Rosji (9,6%), Białorusi (5,8%), Stanów Zjednoczonych Ameryki (3,6%) oraz Wietnamu (3,4%).

W strukturze ludności według obywatelstwa podobnie jak w strukturze wojewódzkiej nieznacznie przeważają kobiety. Kobiety stanowią 51,3% wśród osób posiadających obywatelstwo polskie, a 51,7% wśród tych, którzy posiadają obywatelstwo polskie oraz drugie obce. Wśród cudzoziemców przeważają mężczyźni (51,7%).

Ludność posiadająca polskie obywatelstwo ma podobną strukturę wieku do ludności ogółem, natomiast inna jest struktura wieku tych osób, które posiadają obywatelstwo polskie oraz drugie obce, jak również wśród cudzoziemców. Wśród cudzoziemców udział osób starszych, będących w wieku 65 lat

i więcej, nie przekracza 9%, zaś udział dzieci i młodzieży w wieku do 19 lat – wynosi 24,2%; pozostałe osoby to dorośli.

Struktura ludności polskiej według poziomu wykształcenia praktycznie nie różni się od struktury ludności ogółem. Natomiast zdecydowanie korzystniejszą strukturę wykształcenia mają cudzoziemcy. Ponad 34,5% spośród nich ma wykształcenie wyższe, zaś 71,6% co najmniej średnie.

Ludność polska posiadająca drugie obywatelstwo mieszkała częściej w miastach (73,5%) niż na wsi. Cudzoziemcy również zdecydowanie częściej zamieszkiwali w miastach (83,0% osób). Udział osób z nieustalonym obywatelstwem był zdecydowanie niższy wśród ludności wiejskiej i wynosił tylko 0,5%.

Kraj urodzenia

Wyniki powszechnego spisu ludności 2002 wykazały, że około 96,4% (2101,3 tys.) ludności województwa urodziło się w Polsce, niewiele ponad 2% (45,7 tys. osób) wskazało jako miejsce urodzenia inny kraj, a w przypadku pozostałych około 1,5% ludności (32,9 tys.) – kraj urodzenia nie został ustalony. Jednocześnie dla 0,6 tys. przypadków nie można było ustalić nazwy kraju urodzenia osób pomimo informacji, że nie była to Polska. Nie jest wykluczone, że w dużej części sytuacja ta mogła dotyczyć Polaków urodzonych na terenach za wschodnią granicą, które kiedyś znajdowały się w granicach państwa polskiego.

Tabl. 14. Ludność zamieszkała na stałe według kraju urodzenia

Kraj urodzenia	Ogółem		W tym inny kraj
	w tys.	w odsetkach	
O g ó ł e m	2179,9	100,0	x
Polska	2101,3	96,4	x
Inny kraj	45,7	2,1	100,0
w tym:			
Ukraina	11,1	0,5	24,3
Litwa	10,2	0,5	22,4
Białoruś	9,3	0,4	20,4
Niemcy	6,2	0,3	13,5
Rosja	3,9	0,2	8,5
Francja	1,1	0,1	2,5
Stany Zjednoczone Ameryki	0,4	0,0	0,9
nieznana nazwa kraju	0,6	0,0	x
Nieustalony	32,9	1,5	x

Oprócz Polski, około 120 krajów zostało wymienionych jako miejsce urodzenia Polaków zamieszkałych w województwie pomorskim. Spośród 45,7 tys. osób urodzonych poza granicami Polski ponad 91% urodziło się w sześciu krajach: na Ukrainie, Litwie, Białorusi, w Niemczech, Rosji i Francji. Ukrainę wskazało 11,1 tys. osób, tj. 24,3% spośród wszystkich urodzonych za granicą, Litwę – 10,2 tys. (22,4%), Białoruś – 9,3 tys. (20,4%), Rosję – 3,9 tys. osób (8,5%).

Wśród urodzonych za granicą zdecydowanie przeważają kobiety (59,1%).

Powiązanie obywatelstwa z krajem urodzenia

Ponad 96% (2095,2 tys.) mieszkańców województwa pomorskiego to rdzenni Polacy, tj. osoby urodzone na obszarze Polski (w aktualnych jej granicach) oraz posiadające wyłącznie polskie obywatelstwo lub obywatelstwo podwójne. Pozostałe 2% ludności województwa to Polacy, którzy urodzili się w innym kraju, przy czym w zdecydowanej większości w kraju europejskim. Poniżej 0,1% stanowią

cudzoziemcy urodzeni poza Polską, a 1,5 % osoby, dla których nie ustalono ani kraju urodzenia ani obywatelstwa.

Tabl. 15. Ludność zamieszkała na stałe według obywatelstwa oraz kraju urodzenia

Kraj urodzenia	Polacy	Obywatele innych państw	Obywatelstwo nieustalone
	w tys.		
O g ó ł e m	2095,2	0,6	5,5
Inny kraj niż Polska	44,0	1,5	0,3
Nieustalony kraj urodzenia	1,2	0,0	31,7

Cudzoziemcy mieszkający na stałe w województwie

Wśród 3,2 tys. przebywających w województwie pomorskim cudzoziemców, tj. osób nie posiadających polskiego obywatelstwa, przeważają posiadacze karty stałego pobytu, a zatem stali mieszkańcy naszego kraju, ujmowani w ogólnej liczbie ludności. Nie jest to liczna zbiorowość – wyniki spisu ludności 2002 wykazały, że cudzoziemcy – stali mieszkańcy stanowili 0,1% ogółu ludności województwa (2,1 tys. osób).

Wśród cudzoziemców mieszkających w województwie pomorskim na stałe znaczącą grupę stanowiły osoby mieszkające od urodzenia (20,3%), ale zdecydowana większość (55,1%) przyjechała tu po roku 1989. Wprawdzie na miejsce stałego zameldowania najchętniej wybierano miasta (83,0%), jednak odsetek ten pozostaje w wyraźnej zależności od czasu zamieszkania, przyjmując wielkości skrajne dla osób urodzonych już w Polsce (81,4%), oraz przybyłych tutaj przed 1989 rokiem (87,0%).

Cudzoziemcy zameldowani na stałe tworzą relatywnie młodą społeczność, w której najliczniej reprezentowane są grupy wieku: 35-44 lata (22,1%) oraz 25-34 lata (18,0%), a zatem osoby w wieku produkcyjnym - mobilnym.

W omawianej zbiorowości dominują rodziny. W związkach małżeńskich pozostawało 65,6% osób. Niemal jedna piąta to kawalerowie i panny, natomiast osoby owdowiałe i rozwiedzione to odpowiednio 6,2% i 6,6% tej populacji. Warto dodać, że wśród osób owdowiałych to kobiety stanowią większość (87,0%), podczas gdy w pozostałych kategoriach stanu cywilnego płeć nie jest zmienną różnicującą.

Tabl. 16. Struktura cudzoziemców w wieku 13 lat i więcej mieszkających na stałe według poziomu wykształcenia i płci

Płeć	Ogółem w liczbach bezwzględnych	Z wykształceniem						
		wyższym	policealnym	średnim	zasadniczym zawodowym	podstawowym ukończonym	podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego	nieustalonym
		w odsetkach						
O g ó ł e m	1792	34,5	3,7	33,4	9,5	12,8	2,3	3,7
Mężczyźni	918	40,0	2,9	29,8	11,5	10,3	2,0	3,4
Kobiety	874	28,8	4,5	37,2	7,4	15,3	2,6	4,1

Zwraca uwagę wysoki poziom wykształcenia tej zbiorowości. Edukację na poziomie co najmniej średnim ukończyło 71,6% osób, przy czym blisko połowa z nich to absolwenci szkół wyższych.

Cudzoziemcy przebywający czasowo powyżej 2 miesięcy

Znacznie mniej liczną zbiorowość tworzą cudzoziemcy nie posiadający karty stałego pobytu, czyli przebywający w województwie pomorskim czasowo powyżej 2 miesięcy. W spisie ludności 2002 odnotowano 1,1 tys. osób o takim statusie.

Wyraźną większość stanowią osoby przebywające 12 miesięcy i więcej (74,5%). Blisko 84,5% jako miejsce zamieszkania wybrało miasto, przy czym decyzja ta nie jest w istotny sposób zależna od czasu zamieszkiwania.

Z zestawienia określającego przyczyny przyjazdu wynika, że pobyt czasowy najczęściej wiąże się ze sprawami rodzinnymi, tak deklaruje jedna trzecia osób, a w dalszej kolejności z pracą oraz edukacją – odpowiednio 32,0% i 13,4% osób. Występuje tu, w ograniczonym stopniu, zależność od zmiennej płci. W przypadku osób wiążących swoje przybycie ze sprawami rodzinnymi obserwujemy przewagę kobiet – 56,7%, z kolei mężczyźni, dominują wśród osób uznających pracę jako najważniejszy powód przyjazdu (ich odsetek w tej grupie wyniósł 65,9).

Biorąc pod uwagę stan cywilny cudzoziemców czasowo zamieszkałych odnotowujemy, że wprawdzie i tutaj zdecydowanie przeważają rodziny (w związkach małżeńskich pozostaje 56,7% osób), jednak odsetek kawalerów i panien osiągnął relatywnie wysoki poziom – 28,8%. Osoby rozwiedzione oraz owdowiałe stanowią niewielki odsetek omawianej populacji (odpowiednio 7,0% oraz 2,8%), przy czym spośród tych ostatnich 81,5% to kobiety.

Wśród cudzoziemców przebywających czasowo ponad 2 miesiące aż 79,8% legitymuje się wykształceniem co najmniej średnim. Osoby z wykształceniem wyższym stanowiły 40,7% w tym mężczyźni (56,9%).

Tabl. 17. Struktura cudzoziemców w wieku 13 lat i więcej przebywających czasowo powyżej 2 miesięcy według poziomu wykształcenia i płci

Płeć	Ogółem w liczbach bezwzględnych	Z wykształceniem						
		wyższym	policealnym	średnim	zasadniczym zawodowym	podstawowym ukończonym	podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego	nieustalonym
		w odsetkach						
O g ó ł e m	998	40,7	2,9	36,2	6,5	7,7	1,4	4,6
Mężczyźni	530	43,6	2,5	33,2	7,5	6,2	1,5	5,5
Kobiety	468	37,4	3,4	39,5	5,3	9,4	1,3	3,6